

ABSTRACT

Yuriy Parshyn, Denys Yuriev, Oleksandr Neklesa. Shadow economic activity as a factor of instability of the state economic system. It is noted that one of the main factors of instability of the economic system of any state is shadow economy. It is characteristic of all countries, but in developed countries its weight in the economic system is insignificant.

The focus is on the fact that with the presence of the shadow economy which exceeds half of the total GDP of the country this situation shows the existence of a serious threat to the state's economic security and its unstable state.

Attention is drawn to the fact that the action of the shadow economy on the economic system of the national economy is ambiguous. It is endowed with both positive and negative manifestations.

The shadow economy is considered as a complex socio and economic phenomenon that covers the entire system of socio and economic relations, where production, distribution, exchange and consumption of economic benefits avoid control by public administration, and which has two basic interrelated signs.

The classification approaches to the groupings of elements of the shadow economy and their construction with the explanation for each element have been presented. The main characteristic features of the shadow economy according to the specified elements have been presented as well.

The actual volumes of the shadow economy are significantly exceed those indicators that are providing by the State Statistical Service. It is shown which aspects lead to destabilization of the shadow economy, and their clarification has been provided.

The dynamics of the shadow economy as a percentage of GDP have been presented. The weight component of the distribution of the shadow economy by the types of economic activity have been presented graphically. It is indicated that the largest weight has transport, warehouse, postal and courier activity.

It is emphasized that in order to have the high accurate assessment of the level of the shadow economy, it is necessary to determine deterministic factors that affect the dynamics of the shadow economic activity. It is indicated that such task can be solved by using indirect indicators, including demand for existing cash, use of electric energy in the industry and others.

Keywords: shadow economy, threat, dynamics, instability, shadow sector.

УДК 342.922: 351.74

DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-278-284

Андрій СОБАКАРЬ©
доктор юридичних наук, професор
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

Владислав МИХАЙЛОВ©
кандидат юридичних наук
(ППСПОП «Дніпро-1»)

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ТА ДИСЦИПЛІНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

У статті на основі аналізу чинного законодавства, наявних наукових, публіцистичних та методичних джерел, у тому числі зарубіжного досвіду, з'ясовано сутність та значення юридичної відповідальності як засобу забезпечення законності та дисципліни в діяльності поліції.

Підкреслено значущість юридичної відповідальності як суттєвого засобу забезпечення законності та дисципліни в діяльності поліції, що відіграє в цьому процесі важливу роль, оскільки за допомогою її заходів можна суттєво впливати на свідомість і поведінку працівників поліції, виховувати їх в дусі дотримання законів, відповідального ставлення до виконання наданих службових обов'язків. З'ясовано специфіку юридичної відповідальності працівників поліції, що обумовлена перебуванням цих осіб на сервісній державній службі в органах, які здійснюють функції за допомогою форм та методів, характерних тільки для їх діяльності.

© А. Собакарь, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7618-0031>
aasobakar77@ukr.net

© В. Михайлов, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8405-5153>
k_appad@dduvs.in.ua

Встановлено, що юридична відповідальність поліцейських є невід'ємною гарантією кожного громадянина на вільне одержання, використання, поширення, зберігання та захист інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, а також важливим засобом забезпечення законності та дисципліни в поліцейській діяльності. Запропоновано шляхи вдосконалення механізму застосування різних видів юридичної відповідальності як засобу підтримання законності та дисципліни в діяльності поліції, серед яких: забезпечення доступності і зрозумілості інформації про роль правоохоронних органів, їх структуру, функції та повноваження, наочне донесення до широкої аудиторії та постійне оновлення у разі потреби, оскільки доступність такої інформації є важливим елементом прозорості та зрозумілості роботи правоохоронців для громадян; удосконалення процедури подачі електронної форми запиту на офіційних веб-сайтах відомства; систематичного підвищення професійного рівня співробітників поліції у сфері інформаційного законодавства (міжнародних та національних положень); забезпечення прозорості процесу прийняття рішень, що сприятиме зміцненню довіри громадськості до правоохоронних органів як необхідної передумови ефективної державної політики.

Ключові слова: законність, дисципліна, контроль, поліція, юридична відповідальність, адміністративна відповідальність, кримінальна відповідальність, дисциплінарна відповідальність, гарантії забезпечення законності.

Постановка проблеми. Важливим засобом забезпечення ефективної діяльності працівників поліції є юридична відповідальність за порушення законності, службової дисципліни, невиконання або неналежне виконання ними своїх посадових обов'язків, яка полягає в обов'язку понести покарання (стягнення), накладене за порушення вимог правових розпоряджень, що регулюють їх службово-трудова діяльність. При цьому Закон України «Про Національну поліцію» визначив особливий порядок притягнення поліцейського до юридичної відповідальності, а також здійснення службового розслідування та дисциплінарного провадження щодо нього.

Юридична відповідальність є суттєвим засобом забезпечення законності та дисципліни в діяльності поліції, та відіграє у цьому процесі важливу роль, оскільки за допомогою її заходів можна суттєво впливати на свідомість і поведінку працівників поліції, виховувати їх в дусі дотримання законів, відповідального ставлення до виконання наданих службових обов'язків.

Специфіка юридичної відповідальності працівників поліції обумовлена перебуванням цих осіб на сервісній державній службі в органах, які здійснюють функції за допомогою форм та методів, характерних тільки для їх діяльності.

Аналіз публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. На жаль, попри всю нагальність потреби забезпечення законності та дисципліни в діяльності поліцейських підрозділів, питання використання наявного інструментарію досягнення означеної мети лишалися поза увагою вітчизняних правників. Водночас непоодинокими є наукові роботи, безпосередньо присвячені дослідженню правового статусу, особливостей організаційної побудови поліції, заходам підвищення ефективності її функціонування та забезпечення законності в діяльності публічної адміністрації, серед яких, зокрема, дисертації А. Стародубцева «Організаційно-правові питання діяльності інспекцій з особового складу щодо зміцнення законності і дисципліни в органах внутрішніх справ» (1999), О. Нагорного «Законність в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ та шляхи її удосконалення» (2003), В. Новікова «Внутрішній контроль як засіб забезпечення законності і дисципліни в органах внутрішніх справ» (2006), О. Шморгуна «Забезпечення законності та дисципліни в діяльності органів виконавчої влади» (2010), Д. Полонського «Забезпечення правопорядку та режиму законності патрульно-постовою службою міліції України (організаційно-правовий аспект)» (2013), С. Шило «Забезпечення дисципліни та законності в діяльності публічної адміністрації» (2014), С. Чиріка «Принципи адміністративної діяльності патрульної поліції» (2018) тощо. Проте поряд з істотними досягненнями в розв'язанні існуючих науково-прикладних проблем вітчизняної теорії та практики поліцейської діяльності не всі завдання є вирішеними. Більшість робіт присвячено дослідженню особливостей забезпечення законності та дисципліни в діяльності публічної адміністрації та служби, що існувала до створення Національної поліції України.

Мета. Відтак недостатність розробок на теоретичному рівні та наявність практичних правових проблем вказують на необхідність з'ясування сутності та особливостей застосування юридичної відповідальності як засобу забезпечення законності та дисципліни в діяльності поліції, а також підкреслюють актуальність обраного напрямку дослідження.

Виклад основного матеріалу. Згідно Кодексу поведінки посадових осіб з

підтримання правопорядку, прийнятого резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 17 грудня 1979 року, «посадові особи з підтримання правопорядку не можуть вчиняти будь-які акти корупції, вони запобігають будь-яким таким актам та борються з ними» [1].

Резолюція № 690 Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію», прийнята в м. Страсбурзі 8 травня 1979 року, проголошує положення, згідно з якими «ніякі кримінальні та дисциплінарні заходи покарання не можуть бути застосовані щодо поліцейського, який відмовився виконувати незаконний наказ. Поліцейський повинен нести особисту відповідальність за свої власні дії і за незаконні дії чи бездіяльність, вчинені за його вказівкою». У разі вчинення протиправних діянь українські поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність» [2].

До кримінальної відповідальності поліцейські можуть бути притягнуті за вчинення будь-яких кримінальних правопорушень, проте здебільшого вони притягаються до кримінальної відповідальності за вчинення службових злочинів. Згідно Кримінального кодексу України такими злочинами є такі: зловживання владою або службовим становищем (ст. 364); перевищення влади або службових повноважень (ст. 365); службове підроблення (ст. 366); службова недбалість (ст. 367); одержання хабара (ст. 368); провокація хабара (ст. 370); завідомо незаконні затримання, привід або арешт (ст. 371); притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372); примушування давати показання (ст. 373); порушення права на захист (ст. 374); втручання в діяльність судових органів (ст. 376); невжиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист (ст. 380); розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист (ст. 381); розголошення даних досудового слідства або дізнання (ст. 387); втручання в діяльність захисника чи представника особи (ст. 397) [3].

Серед видів юридичної відповідальності, суб'єктами яких можуть бути працівники Національної поліції, особливе місце посідають адміністративна і дисциплінарна, оскільки застосування адміністративних стягнень чи заходів дисциплінарного впливу дозволяє, не усуваючи, як правило, зазначених осіб від виконання повноважень по службі, швидко корегувати їхню поведінку.

Відповідно до ч. 1 ст. 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення поліцейські несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. Адміністративна відповідальність є різновидом юридичної відповідальності поліцейського, встановлюваної державою шляхом видання правових норм, що визначають підстави та умови відповідальності, заходи, які можуть застосовуватись до порушників, порядок розгляду справ про правопорушення та виконання означених заходів. Адміністративна відповідальність поліцейського є наслідком антигромадського діяння, супроводжується державним і громадським осудом проступку, забезпечується громадським примусом та реалізується у відповідних процесуальних формах.

Невиконання або неналежне виконання поліцейським своїх посадових обов'язків може бути підставою притягнення його до адміністративної відповідальності, якщо в його діях (бездіяльності) є ознаки правопорушень, передбачених главою 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» (ст. 172-4 – Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, ст. 172-6 – Порушення вимог фінансового контролю, тощо) або главою 15 «Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління» (ст. 185-8 – Ухилення від виконання законних вимог прокурора, ст. 185-11 – Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист, та ін.) або інших [4].

Поліцейські не звільняються також і від матеріальної (цивільно-правової) відповідальності, на них розповсюджуються норми Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі, затвердженого постановою Верховної Ради України від 23 червня 1995 року № 243/95-ВР. Відповідно до п. 2 названого положення відшкодуванню підлягає пряма дійсна шкода, заподіяна розкраданням, пошкодженням, втратою чи незаконним використанням військового майна, погіршенням або зниженням його цінності, що спричинило додаткові витрати для військових частин, установ, організацій, підприємств та військово-навчальних закладів для відновлення, придбання майна чи інших матеріальних цінностей або надлишків виплати. Умовами настання матеріальної відповідальності працівників органів внутрішніх справ є: а) заподіяння прямої дійсної шкоди; б) протиправної їх поведінки; в) причинного зв'язку між протиправною поведінкою і настанням шкоди; г) вини у

заподіянні шкоди. Залежно від того, навмисно чи з необережності заподіяно шкоду, а також з урахуванням суспільної небезпечності дії (бездіяльності) винної особи та обставин, за яких заподіяно шкоду, і вартості майна до поліцейських застосовується повна або обмежена матеріальна відповідальність.

За вчинення дисциплінарних проступків поліцейські несуть дисциплінарну відповідальність згідно з Дисциплінарним статутом Національної поліції України, що затверджено законом [5].

Одним з обов'язків поліції є вжиття заходів щодо недопущення будь-яких порушень прав і свобод людини, пов'язаних із обробкою інформації. При цьому статтею 28 Закону України «Про Національну поліцію» [6] визначено те, що поліцейські несуть персональну юридичну відповідальність за вчинені ними діяння, що призвели до порушень прав і свобод людини, пов'язаних з обробкою інформації, а Міністерство внутрішніх справ України у межах компетенції здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів під час формування та користування поліцейськими інформаційними базами (банками) даних.

Наразі кожен згідно ст. 5 Закону України «Про інформацію» [7] має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів. Реалізація права на інформацію не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи й законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб.

Дотримання права людини на інформацію під час інформаційно-аналітичної діяльності поліції забезпечується як встановленням відповідальності за порушення законодавства про інформацію (ст. 6 Закону України «Про інформацію»), так і обов'язком суворого дотримання поліцейськими, які отримали доступ до інформаційних ресурсів ІПС встановлених регламентів, а також персоналізацією відповідальності за порушення вимог інструкцій МВС України щодо організації функціонування ІПС та порядку заповнення реквізитів електронних карток ІПС та паперових документів обліку, які мають бути затверджені (визначені) наказом Міністра внутрішніх справ України (п. 2, 5 ч. 1 ст. 16 Закону України «Про Національну поліцію»).

Наразі загальні засади контролю за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів під час формування та користування поліцейськими інформаційними базами (банками) даних викладено у: резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»; резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»; рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 9 вересня 2003 року № Res(2003)14 «Про можливість взаємодії інформаційних систем у сфері правосуддя»; рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 10 липня 2003 року № Res(2003)13 «Щодо порядку надання інформації про розгляд кримінальних справ засобом масової інформації»; декларації Ради Європи «Про європейську політику в галузі нових інформаційних технологій» від 6 травня 1999 року; Кодексі України про адміністративні правопорушення; Кримінальному кодексі України тощо.

Інформація, що обробляється поліцейськими в ІПС (Інтегрована інформаційно-пошукова система органів внутрішніх справ України), є власністю держави і підлягає захисту відповідно до п. 3.3 Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України, затверджене наказом МВС України від 12 грудня 2009 року № 436 [8].

Використання інформаційних ресурсів ІПС допускається винятково зі службовою метою. При цьому ініціатор запиту, який отримав інформацію, несе персональну відповідальність за її використання, згідно з чинним законодавством. Порушення ним законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законами України.

Згідно чинного законодавства поліцейським – користувачам ІПС категорично забороняється: здійснювати неавторизований доступ до ІПС; передавати свої персональні атрибути іншим особам, зокрема, підлеглим працівникам (керівникам) підрозділу (служби) поліції; здійснювати доступ до ІПС під атрибутами інших користувачів; залучати до роботи з ІПС осіб, які не мають права доступу до неї; вилучати або змінювати автоматично сформовану інформацію про користувача, ініціатора запиту, дату та час обробки інформації в будь-яких текстових редакторах;

незаконно блокувати, змінювати, знімати з обліку або знищувати інформацію, що зберігається в ІПС, вносити завідомо неправдиві або неповні відомості до ІПС; використовувати інформацію, отриману з ІПС, з приватною або будь-якою іншою, не пов'язаною з виконанням функціональних обов'язків, метою. Користувачі зобов'язані використовувати інформацію ІПС винятково в межах чинного законодавства; виконувати запити на отримання інформації, які завідомо нададуть значний беззмістовний набір даних; сканування мережі, тестування та пошук способів порушення або подолання систем контролю доступу до технічних і програмних засобів ІПС, а також будь-які спроби внесення змін до програмного забезпечення ІПС; після закінчення робочого дня (чергової доби) залишати незавершеним сеанс роботи в ІПС.

Зазначена норма всебічно регламентує відповідальність кожного поліцейського, користувача інформаційних ресурсів Міністерства внутрішніх справ. Нормативно-правовими актами чітко передбачені статті та санкції щодо скоєння правопорушень стосовно обробки інформації. Так, у Кодексі України про адміністративні правопорушення в цій сфері встановлено відповідальність за такі правопорушення: «Стаття 188-31. Невиконання законних вимог посадових осіб органів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України»; «Стаття 188-39. Порушення законодавства у сфері захисту персональних даних»; «Стаття 188-40. Невиконання законних вимог посадових осіб спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань захисту персональних даних»; «Стаття 212-2. Порушення законодавства про державну таємницю»; «Стаття 212-6. Здійснення незаконного доступу до інформації в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне виготовлення чи розповсюдження копій баз даних інформаційних (автоматизованих) систем» [4].

Передбачено також кримінальну відповідальність за незаконні дії поліцейських у цій сфері. Зокрема, у Кримінальному кодексі України встановлено таку кримінальну відповідальність: «Стаття 361-2. Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації»; «Стаття 362. Несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї»; «Стаття 363. Порушення правил експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється» [3].

Те, що юридична відповідальність є дієвим інструментом у підтриманні законності та дисципліни в діяльності поліції не викликає сумнівів, підтвердженням у тому числі є й цифри проведеного соціологічного опитування. Зокрема, на запитання: «Які з видів юридичної відповідальності є сьогодні найбільш ефективними у питанні неухильного дотримання законності та службової дисципліни працівниками поліції?» переважна кількість респондентів насамперед вказали на адміністративну відповідальність – 66,5 %; далі за показниками опинився такий вид відповідальності, як дисциплінарна відповідальність – 65,7 %; третім видом за кількістю згадувань виступає матеріальна відповідальність – 60,8 %. Останні позиції у переліку видів юридичної відповідальності отримали кримінальна відповідальність – 53,1 % і цивільно-правова відповідальність – 52,2 %. Також у відповідях на запитання щодо посилення адміністративної відповідальності за окремі правопорушення, пов'язані з дотриманням законності та службової дисципліни працівниками поліції було виявлено, що 69,6 % учасників опитування підтримують таке рішення і зазначають, що це зараз є обов'язковим завданням. Не підтримують цю точку зору 28,4 % учасників опитування.

Висновки. Отже, юридична відповідальність поліцейських є невід'ємною гарантією кожного громадянина на вільне одержання, використання, поширення, зберігання та захист інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, а також важливим засобом забезпечення законності та дисципліни в поліцейській діяльності. Розв'язання цієї нагальної проблеми вбачається за рахунок:

- забезпечення доступності і зрозумілості інформації про роль правоохоронних органів, їх структуру, функції та повноваження, наочне донесення до широкої аудиторії та постійне оновлення у разі потреби, оскільки доступність такої інформації є важливим елементом прозорості та зрозумілості роботи правоохоронців для громадян;
- наповнення інформаційних стендів, офіційних вебсайтів відомства, відповідно

до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації»;

– удосконалення процедури подачі електронної форми запиту на офіційних вебсайтах відомства;

– оприлюднення прийнятих нормативно-правових актів, актів індивідуальної дії (крім внутрішньоорганізаційних), проєктів рішень, що підлягають обговоренню, інформації про нормативно-правові засади діяльності тощо;

– забезпечення створення вебсайтів або окремих вебсторінок на всіх рівнях відомства, зокрема, районних управлінь, відділень;

– проведення постійної роботи з налагодження взаємодії («діалогу») між правоохоронцями та громадськістю. Тобто на регулярній основі працівники відомства повинні проводити консультації з громадянами з питань власної діяльності, здійснювати збір ідей, побажань, скарг та окремих звернень, а також формувати публічні звіти про свою діяльність;

– систематичного підвищення професійного рівня співробітників поліції у сфері інформаційного законодавства (міжнародних та національних положень). Зокрема, необхідно запровадити практику системних занять на тему інформаційних прав людини (право на доступ до публічної інформації та захисту персональних даних) у системі службової підготовки, залучати громадських експертів для проведення спеціалізованих тренінгів з даної тематики та забезпечити відповідальних осіб відповідними методичними матеріалами (які можна отримати завдяки співпраці з громадськими організаціями) тощо;

– забезпечення прозорості процесу прийняття рішень, що сприятиме зміцненню довіри громадськості до правоохоронних органів як необхідної передумови ефективної державної політики.

Список використаних джерел

1. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку: Прийнято резолюцією 34/169 Генеральної Асамблеї ООН від 17 грудня 1979 р. *Права людини* : Збірник документів ; уклад.: В.С. Семенов, О.Н. Ярмиш та ін. Харків : Ун-т внутр. справ, 1997. С. 155-159.

2. Декларація про поліцію: резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи від 08.05.1979 № 690. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_803.

3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

5. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15.03.2018. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 29. Ст. 233.

6. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40 – 41. Ст.379.

7. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.

8. Про затвердження Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 12.12.2009 № 436. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-09#Text>

Надійшла до редакції 10.12.2021

References

1. Kodeks povedinky posadovykh osib z pidtrymannya pravoporyadku [Code of Conduct for Law Enforcement Officials]: Prynyato rezolyutsiyeyu 34/169 Heneral'noyi Asambleyi OON vid 17 hrudnya 1979 r. Prava lyudyny : Zbirnyk dokumentiv ; uklad.: V.S. Semenov, O.N. Yarmysh ta in. Kharkiv : Un-t vnutr. sprav, 1997, pp. 155-159. [in Ukr.].

2. Deklaratsiya pro politsiyu [Declaration on the Police]: rezolyutsiya Parlaments'koyi asambleyi Rady Yevropy vid 08.05.1979 № 690. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_803. [in Ukr.].

3. Kryminal'nyy kodeks Ukrayiny vid 05.04.2001 [Criminal Code of Ukraine of April 5, 2001]. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. [in Ukr.].

4. Kodeks Ukrayiny pro administratyvni pravoporushennya vid 07.12.1984 [Code of Ukraine on Administrative Offenses of December 7, 1984]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy'skoyi RSR*. 1984. Dodatok do № 51, art. 1122. [in Ukr.].

5. Pro Dystyplinarynyy statut Natsional'noyi politsiyi Ukrayiny [On the Disciplinary Statute of the National Police of Ukraine] : Zakon Ukrayiny vid 15.03.2018. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. 2018. № 29. St. 233. [in Ukr.].

6. Pro Natsional'nu politsiyu [On the National Police] : Zakon Ukrayiny vid 02.07.2015. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. 2015. № 40-41, art. 379. [in Ukr.].

7. Pro informatsiyu [On information] : Zakon Ukrayiny vid 02.10.1992. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. 1992. № 48. art. 650. [in Ukr.].

8. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro Intehrovanu informatsiyno-poshukovu systemu orhaniv vnurishnikh sprav Ukrainy [On approval of the Regulations on the Integrated Information and Search System of the Bodies of Internal Affairs of Ukraine] : nakaz MVS Ukrainy vid 12.12.2009 № 436. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-09#Text>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Andriy Sobakar, Vladyslav Mykhaylov. Legal responsibility as a means of enforcement of legality and discipline in police activity. The article, based on the analysis of current legislation, available scientific, journalistic and methodological sources, including foreign experience, clarifies the essence and importance of legal liability as a means of ensuring legality and discipline in the police.

The importance of legal responsibility as an essential means of ensuring law and discipline in the police is emphasized, which plays an important role in this process, because its activities can significantly influence the consciousness and behavior of police officers, educate them in the spirit of law enforcement job responsibilities. The specifics of the legal responsibility of police officers, which is due to the presence of these persons in the civil service in the bodies that perform functions using forms and methods specific to their activities.

It is established that the legal responsibility of police officers is an integral guarantee of every citizen to freely receive, use, disseminate, store and protect information necessary for the exercise of their rights, freedoms and legitimate interests, as well as an important means of law and discipline in policing. Ways to improve the mechanism of application of various types of legal liability as a means of maintaining law and discipline in policing are proposed, including: ensuring accessibility and clarity of information about the role of law enforcement agencies, their structure, functions and powers, visual communication to the general public and constant updating, as the availability of such information is an important element of transparency and clarity of law enforcement work for citizens; improving the procedure for submitting an electronic request form on the official websites of the agency; systematic improvement of the professional level of police officers in the field of information legislation (international and national regulations); ensuring transparency of the decision-making process, which will help strengthen public confidence in law enforcement agencies as a necessary prerequisite for effective public policy.

Keywords: *legality, discipline, control, police, legal responsibility, administrative responsibility, criminal responsibility, disciplinary responsibility, guarantees of legality.*

УДК 343.13:355.271 (477)

DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-284-291

Ганна ТЕТЕРЯТНИК©

доктор юридичних наук, доцент
(Одеський державний університет
внутрішніх справ, м. Одеса, Україна)

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ: АКСІОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ

У статті аргументовано, що аксіологія правових режимів у концепції об'єкт-суб'єктного розуміння визначає таке співвідношення: суб'єктом (ініціатором цінності) є суб'єкт права (деформалізовано сам носій цих прав і законних інтересів, формалізовано – суб'єкт права, наділений повноваженнями щодо їх легалізації у правовому полі), а об'єктом (носієм цінності) – права та інтереси суб'єктів права. Держава нормативно здійснює об'єктивацію такої цінності, забезпечуючи умови для її формування та охорони, захисту.

Аксіологічна сутність надзвичайних правових режимів полягає у тому, що вони, хоча і містять у своєму механізмі засоби, способи і специфічні методи правового регулювання, які є більш правообмежувачими, порівняно з ординарними правовими режимами, передбачають розширення повноважень державних органів, однак їх мета полягає у нормалізації умов для реалізації законних прав і інтересів особи, створенні відповідних для характеру та рівня надзвичайної ситуації гарантій їх охорони, захисту та відновлення.

Ключові слова: *аксіологія, надзвичайні правові режими, права та свободи людини, приватні та публічні інтереси, кримінальне провадження.*

© Г. Тетерятник, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8321-7912>

roksolanna@ukr.net